

NAVOIY VA ADABIYOT

Abdurahmonova Sarvinoz Nodirjon qizi*Rishton tuman 2 - son texnikumi o'qituvchisi*

ANNOTATSIYA Mazkur maqolada buyuk mutafakkir va so'z san'atining yirik namoyandasi Alisher Navoiyning o'zbek adabiyoti taraqqiyotidagi o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqotda Navoiy ijodining badiiy-estetik xususiyatlari, uning turkiy adabiyot rivojiga qo'shgan hissasi, ona tilini rivojlantirishdagi xizmatlari hamda komil inson g'oyasining mazmun-mohiyati yoritilgan. Shuningdek, shoir asarlarida ilgari surilgan insonparvarlik, adolat, ilm-ma'rifat va vatanparvarlik g'oyalari tahlil qilinib, ularning bugungi kundagi ahamiyati ochib berilgan. Maqolada Navoiy merosining yosh avlod ma'naviy tarbiyasidagi o'rni va ta'lim jarayonidagi pedagogik imkoniyatlari ham asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: Alisher Navoiy, o'zbek adabiyoti, turkiy adabiyot, ona tili, Xamsa, komil inson, ma'naviyat, adabiy meros, ilm-ma'rifat, badiiy tafakkur.

АННОТАЦИЯ В данной статье научно анализируется роль великого мыслителя и выдающегося представителя словесного искусства Алишера Навои в развитии узбекской литературы. В исследовании раскрываются художественно-эстетические особенности творчества Навои, его вклад в развитие тюркской литературы, значение его деятельности в развитии родного языка, а также сущность идеи совершенного человека. Особое внимание уделяется гуманистическим, просветительским, патриотическим и нравственным идеям, отражённым в произведениях поэта. Также рассматривается значение литературного наследия Навои в духовно-нравственном воспитании молодёжи и возможности его использования в образовательном процессе.

Ключевые слова: Алишер Навои, узбекская литература, тюркская литература, родной язык, Хамса, совершенный человек, духовность, литературное наследие, просвещение, художественное мышление.

ABSTRACT This article presents a scientific analysis of the role of the great thinker and prominent poet Alisher Navoiy in the development of Uzbek literature. The study examines the artistic and aesthetic features of Navoi's works, his contribution to the advancement of Turkic literature, his services in the development of the native language, and the essence of the concept of the perfect human being. The article also analyzes the ideas of humanism, justice, patriotism, and enlightenment reflected in his literary heritage and highlights their contemporary significance. Furthermore, the educational value of Navoi's works and their role in the spiritual and moral development of young people are discussed.

Keywords: Alisher Navoi, Uzbek literature, Turkic literature, native language, Khamsa, perfect human being, spirituality, literary heritage, enlightenment, artistic thinking.

KIRISH O‘zbek xalqining boy ma’naviy merosi va ko‘p asrlik madaniyati taraqqiyotida adabiyot alohida o‘rin tutadi. Adabiyot insoniyatning ma’naviy olamini boyituvchi, uning dunyoqarashini kengaytiruvchi, axloqiy fazilatlarini shakllantiruvchi va estetik didini yuksaltiruvchi muhim ijtimoiy-ma’naviy hodisa hisoblanadi. Har bir xalqning adabiyoti uning tarixi, madaniyati, milliy qadriyatlari va ma’naviy dunyosining badiiy ifodasi sifatida namoyon bo‘ladi. O‘zbek adabiyoti ham o‘zining uzoq tarixiy taraqqiyot yo‘li davomida jahon madaniyati xazinasiga munosib hissa qo‘shgan buyuk ijodkorlarni yetishtirib bergan. Ana shunday ulug‘ siymolardan biri buyuk mutafakkir, shoir, davlat arbobi va ma’rifatparvar Alisher Navoiydir.

Alisher Navoiy nomi nafaqat o‘zbek adabiyoti, balki butun turkiy xalqlar madaniyati va jahon adabiyoti tarixida alohida hurmat bilan tilga olinadi. U o‘zining boy adabiy merosi, yuksak badiiy mahorati va insonparvarlik g‘oyalari bilan adabiyot taraqqiyotiga ulkan hissa qo‘shgan buyuk ijodkor hisoblanadi. Navoiy ijodi asrlar davomida o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan bo‘lib, bugungi kunda ham ilmiy tadqiqotlar, adabiy izlanishlar va ta’lim-tarbiya jarayonlarining muhim manbalaridan biri bo‘lib qolmoqda.

XV asr Markaziy Osiyo tarixida siyosiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan muhim davrlardan biri hisoblanadi. Bu davrda ilm-fan, san’at va adabiyotning rivojlanishi uchun qulay sharoitlar yaratilgan bo‘lib, ko‘plab olimlar, shoirlar va mutafakkirlar faoliyat yuritganlar. Ana shunday yuksalish davrida yashab ijod qilgan Alisher Navoiy o‘zining serqirra faoliyati bilan nafaqat adabiyot, balki davlat boshqaruvi, ma’rifat va madaniyat rivojiga ham katta hissa qo‘shdi. U turkiy xalqlar tarixida birinchi bo‘lib turkiy tilning badiiy imkoniyatlarini keng namoyish etdi va uni yuksak adabiy til darajasiga ko‘tardi.

Alisher Navoiyning adabiyot sohasidagi xizmatlari beqiyosdir. U turkiy tilda yaratilgan asarlari orqali milliy adabiyotimizning mustahkam poydevorini yaratdi. Navoiygacha turkiy tilda ijod qilgan shoirlar mavjud bo‘lgan bo‘lsa-da, aynan Navoiy ushbu tilning boyligi, jozibadorligi va badiiy imkoniyatlarini to‘liq namoyon eta oldi. Uning asarlarida turkiy tilning nafisligi, obrazlarga boyligi va fikr ifodalashdagi qudrati yorqin namoyon bo‘lgan. Shu sababli Navoiy o‘zbek adabiy tilining asoschisi sifatida e’tirof etiladi.

Navoiy ijodining markazida inson va uning ma’naviy kamoloti masalasi turadi. Shoir o‘z asarlarida komil inson g‘oyasini ilgari surib, insonni ezgulikka, ilm-ma’rifatga, halollikka va adolatga chorlaydi. Uning nazarida insonning eng katta boyligi moddiy ne’matlar emas, balki bilim, axloq va ma’naviyatdir. Shu bois Navoiy

asarlari nafaqat badiiy, balki katta tarbiyaviy ahamiyatga ham ega. Ular yoshlarni vatanparvarlik, mehnatsevarlik, insonparvarlik va ilmga muhabbat ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Buyuk mutafakkirning ijodiy merosi juda keng va serqirra bo'lib, u g'azal, ruboiy, qit'a, tuyuq, doston, tarixiy va ilmiy asarlarni o'z ichiga oladi. Ayniqsa, uning mashhur "Xamsa"si turkiy adabiyot tarixida mislsiz hodisa bo'lib, o'zbek adabiyotining eng yuksak namunalari qatoridan joy olgan. "Hayrat ul-abror", "Farhod va Shirin", "Layli va Majnun", "Sab'ai Sayyor" hamda "Saddi Iskandariy" dostonlari orqali Navoiy insoniy fazilatlar, adolat, muhabbat va ma'naviy kamolot g'oyalarini badiiy jihatdan mukammal ifodalagan.

Navoiy adabiyotga faqat ijodkor sifatida emas, balki nazariyotchi olim sifatida ham katta hissa qo'shgan. Uning "Muhokamat ul-lug'atayn" asari turkiy tilning ilmiy asosda himoya qilinishiga bag'ishlangan bo'lib, ushbu asar o'zbek tilshunosligi tarixida muhim ahamiyatga ega. Mazkur asarda Navoiy turkiy tilning boy imkoniyatlarini dalillar asosida ko'rsatib beradi va uni fors tilidan kam emasligini isbotlaydi. Bu esa milliy til va adabiyot rivojiga ulkan ta'sir ko'rsatgan.

Bugungi globallashuv davrida milliy qadriyatlarni asrash, ona tiliga hurmatni kuchaytirish va yosh avlodni ma'naviy barkamol qilib tarbiyalash dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda Alisher Navoiy merosining o'zni beqiyosdir. Chunki uning asarlarida ilgari surilgan ezgulik, adolat, ilm-ma'rifat va insonparvarlik g'oyalari bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Texnikumlarda ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda Navoiy ijodidan samarali foydalanish o'quvchilarning adabiy tafakkurini rivojlantirish, kitobxonlik madaniyatini shakllantirish va milliy o'zligini anglashiga xizmat qiladi. Navoiy asarlarini o'rganish orqali yoshlar ona tilining boyligi va go'zalligini chuqurroq anglaydilar, milliy adabiyotimizga hurmat ruhida tarbiyalanadilar hamda ma'naviy kamolot sari intiladilar.

Mavzuning dolzarbligi shundan iboratki, Alisher Navoiy ijodini chuqur o'rganish va uning adabiyot taraqqiyotidagi o'rnini tahlil qilish yosh avlodning ma'naviy dunyosini boyitish, ularda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish va milliy qadriyatlarga sadoqat ruhini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda Navoiy merosidan foydalanish o'quvchilarning bilim va tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Mazkur maqolaning maqsadi Alisher Navoiyning o'zbek adabiyoti rivojidagi o'zni, uning badiiy merosi, adabiy-estetik qarashlari hamda yoshlar ma'naviy tarbiyasidagi ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilishdan iborat. Shuningdek, Navoiy asarlarining bugungi ta'lim tizimidagi o'zni va ona tili hamda adabiyot fanlarini o'qitishdagi pedagogik imkoniyatlarini yoritish ham ushbu tadqiqotning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI.

Alisher Navoiyning o'zbek adabiyoti taraqqiyotidagi beqiyos o'rni. O'zbek adabiyoti tarixida Alisher Navoiy nomi alohida hurmat va ehtirom bilan tilga olinadi. U nafaqat o'z davrining buyuk shoiri, balki butun turkiy xalqlar adabiyotini yangi bosqichga olib chiqqan ulkan mutafakkir sifatida e'tirof etiladi. Navoiy o'zining serqirra ijodi bilan turkiy tilning boy badiiy imkoniyatlarini namoyon etib, milliy adabiyotimizning mustahkam poydevorini yaratdi. Uning ijodi tufayli turkiy til xalqaro miqyosda yuksak badiiy va ilmiy asarlar yaratilishi mumkin bo'lgan adabiy til sifatida tan olindi.

XV asrda fors-tojik tili ilm-fan va adabiyot tili sifatida ustun mavqega ega bo'lgan bir davrda Navoiy turkiy tilda ijod qilishni o'zining eng muhim maqsadlaridan biri deb bildi. U turkiy tilning nafaqat so'z boyligi, balki nozik ma'nolarni ifodalashdagi imkoniyatlarini ham amalda ko'rsatib berdi. Natijada o'zbek mumtoz adabiyoti shakllanib, keyingi asrlarda yashab ijod qilgan ko'plab shoir va yozuvchilar uchun mustahkam ijodiy maktab vujudga keldi. Alisher Navoiy yaratgan adabiy meros o'zining hajmi va mazmuni jihatidan nihoyatda boydir. Shoirning g'azallari, dostonlari, ilmiy va tarixiy asarlari insoniyat ma'naviy merosining eng nodir namunalaridan biri hisoblanadi. Uning asarlari asrlar davomida nafaqat o'zbek xalqi, balki boshqa xalqlar tomonidan ham sevib mutolaa qilinib kelinmoqda.

Navoiy ijodida inson va komil inson g'oyasi. Alisher Navoiy ijodining markaziy mavzularidan biri komil inson masalasidir. Shoir insonni borliqning eng mukammal mavjudoti deb biladi va uning ma'naviy kamolotiga alohida e'tibor qaratadi. Navoiy asarlarida komil inson deganda bilimli, halol, adolatli, saxovatli, mehribon va jamiyat manfaatlarini shaxsiy manfaatlaridan ustun qo'yadigan inson tushuniladi. Shoirning fikricha, insonning haqiqiy boyligi uning mol-dunyosida emas, balki ilmida, axloqida va ezgu amallaridadir. Shu sababli Navoiy o'z asarlarida yoshlarni ilm olishga, odob-axloq qoidalariga amal qilishga va doimo ezgulik yo'lidan borishga undaydi. Komil inson g'oyasi ayniqsa Navoiy dostonlarida chuqur yoritilgan. U yerda qahramonlarning ruhiy olami, ichki kechinmalari va ma'naviy o'sish jarayoni badiiy vositalar orqali tasvirlanadi. Bu esa asarlarning nafaqat badiiy, balki tarbiyaviy ahamiyatini ham oshiradi.

Bugungi kunda ham Navoiy ilgari surgan komil inson konsepsiyasi yoshlarni ma'naviy barkamollik ruhida tarbiyalashda muhim nazariy asos bo'lib xizmat qilmoqda.

“Xamsa” – turkiy adabiyotning ulkan yodgorligi. Alisher Navoiyning eng buyuk asarlaridan biri uning mashhur Xamsa asaridir. Bu besh doston iborat bo'lib, turkiy adabiyot tarixida yaratilgan birinchi mukammal “Xamsa” hisoblanadi. “Xamsa” tarkibiga kiruvchi har bir doston o'ziga xos g'oyaviy va badiiy xususiyatlarga ega.

“Hayrat ul-abror” asarida insoniy fazilatlar, adolat va ezgulik masalalari yoritilgan bo‘lsa, “Farhod va Shirin” dostonida chin muhabbat, fidoyilik va mehnatsevarlik ulug‘lanadi. “Layli va Majnun” dostoni inson qalbining eng nozik kechinmalarini tasvirlasa, “Sab‘ai Sayyor” va “Saddi Iskandariy” dostonlarida davlat boshqaruvi, ilm-fan, adolat va komil inson g‘oyalari keng talqin etilgan. “Xamsa”ning yaratilishi nafaqat o‘zbek, balki butun turkiy adabiyot tarixida muhim voqea bo‘ldi. Bu asar Navoiy ijodining cho‘qqisi bo‘lib, uning badiiy tafakkuri va ijodiy salohiyatini yaqqol namoyon etadi. Navoiy va ona tilining rivojlanishi Alisher Navoiy ona tilining haqiqiy himoyachisi va targ‘ibotchisi sifatida tarixda muhim o‘rin egallaydi. U turkiy tilning imkoniyatlarini ilmiy va amaliy jihatdan asoslab berdi. Shoirning Muhokamat ul-lug‘atayn asari tilshunoslik tarixidagi eng muhim manbalardan biri hisoblanadi.

Mazkur asarda Navoiy turkiy va fors tillarini qiyoslab, turkiy tilning boy va mukammal til ekanligini dalillar asosida ko‘rsatib beradi. U turkiy tilning so‘z boyligi, sinonimlarga boyligi va ma‘no ifodalashdagi qudratini misollar yordamida asoslaydi.

Navoiy ijodi tufayli turkiy til davlat va adabiyot tiliga aylandi. Uning asarlari bugungi o‘zbek adabiy tilining shakllanishida muhim manba bo‘lib xizmat qilgan. Shu sababli Navoiy merosini o‘rganish ona tili fanining muhim yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi.

Navoiy ijodida ilm-ma‘rifat va tarbiya masalalari Alisher Navoiy ilm-ma‘rifatni inson taraqqiyotining asosiy omili deb bilgan. Shoirning ko‘plab asarlarida ilm olish, ustozga hurmat, bilimlilar insonning jamiyatdagi o‘rni va ilmning qudrati haqida qimmatli fikrlar bayon etilgan. Navoiy nazarida ilm insonni jaholatdan qutqaruvchi eng buyuk kuchdir. Shu sababli u yoshlarni muntazam bilim olishga, kitob mutolaasiga va o‘z ustida ishlashga da‘vat etadi. Shoirning tarbiyaviy qarashlari bugungi pedagogika uchun ham muhim ahamiyatga ega. U ilgari surgan g‘oyalar yoshlarni ma‘naviy yetuk, vatanparvar va mas‘uliyatli insonlar qilib tarbiyalashga xizmat qiladi. Texnikumlarda ona tili va adabiyot fanlarini o‘qitishda Navoiy asarlaridan foydalanish o‘quvchilarda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirish, mustaqil fikrlash ko‘nikmalarini shakllantirish va ma‘naviy qadriyatlarga hurmat hissini kuchaytirishda samarali vosita hisoblanadi.

Navoiy ijodining zamonaviy adabiyot va ta‘limdagi ahamiyati. Bugungi kunda Alisher Navoiy merosi o‘z ahamiyatini yo‘qotmagan. Aksincha, globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan bir davrda uning asarlarida ilgari surilgan milliy va umuminsoniy qadriyatlar yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Navoiy asarlarida ilgari surilgan adolat, halollik, vatanparvarlik, insonparvarlik va ilm-ma‘rifat g‘oyalari zamonaviy jamiyat rivojida muhim o‘rin tutadi. Ayniqsa, yosh avlodni ma‘naviy barkamol etib tarbiyalashda ushbu asarlar bebaho manba hisoblanadi. Ona tili va adabiyot fanlari orqali Navoiy ijodini chuqur o‘rganish o‘quvchilarning milliy o‘zligini anglashiga, tarixiy xotirasini mustahkamlashiga va badiiy tafakkurini rivojlantirishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, buyuk mutafakkirning ilm-ma‘rifatga oid qarashlari

yoshlarni zamonaviy bilimlarni egallashga va o'z ustida ishlashga ruhlantiradi. Demak, Alisher Navoiy ijodi nafaqat o'z davri uchun, balki bugungi va kelajak avlodlar uchun ham ma'naviy, ilmiy va tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan bebaho adabiy merosdir. Uning asarlari o'zbek adabiyotining oltin fondini tashkil etib, milliy ma'naviyatimiz va madaniyatimizning yuksalishiga xizmat qilib kelmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR Xulosa qilib aytganda, Alisher Navoiy o'zbek adabiyoti tarixida beqiyos o'rin egallagan buyuk mutafakkir, shoir, davlat arbobi va ma'rifatparvar siymo hisoblanadi. Uning serqirra ijodiy merosi nafaqat o'zbek xalqi, balki butun turkiy xalqlar madaniyati va jahon adabiyoti taraqqiyotiga ulkan hissa qo'shgan bebaho ma'naviy boylikdir. Navoiy yaratgan asarlar asrlar davomida insoniyatning ma'naviy kamolotiga xizmat qilib kelayotgan nodir adabiy manbalardan biri bo'lib qolmoqda.

Maqola davomida olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, Alisher Navoiy o'z ijodi orqali turkiy tilning cheksiz imkoniyatlarini amalda namoyon etib, uni yuksak badiiy adabiyot tili darajasiga ko'tardi. Shoirning bu boradagi xizmatlari o'zbek adabiy tilining shakllanishi va rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etdi. Ayniqsa, uning "Muhokamat ul-lug'atayn" asari milliy tilimizning boyligi va qudratini ilmiy asosda yoritib bergan muhim manbalardan biri hisoblanadi. Shu sababli Navoiy nafaqat buyuk shoir, balki o'zbek tilining haqiqiy himoyachisi va rivojlantiruvchisi sifatida ham yuksak qadrlanadi.

Alisher Navoiyning adabiyot rivojidagi xizmatlari uning asarlarida ilgari surilgan yuksak g'oyalar bilan ham chambarchas bog'liqdir. Shoir ijodining markazida inson, uning ma'naviy olami va komillikka intilishi masalasi turadi. Navoiy asarlarida insonparvarlik, adolat, halollik, saxovat, mehnatsevarlik, vatanparvarlik va ilm-ma'rifatga intilish kabi fazilatlar ulug'lanadi. Bu g'oyalar bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, yosh avlod tarbiyasida muhim ma'naviy mezon vazifasini bajarib kelmoqda.

Buyuk mutafakkirning "Xamsa" asari o'zbek va turkiy adabiyot tarixida yangi bosqichni boshlab bergan ulkan adabiy hodisa hisoblanadi. Ushbu dostonlar majmuasida insoniy fazilatlar, muhabbat, adolat va ma'naviy kamolot masalalari yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlangan. "Xamsa" nafaqat adabiy yodgorlik, balki insoniyat ma'naviy merosining bebaho qismi sifatida ham alohida ahamiyatga ega. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, Navoiy ijodining tarbiyaviy ahamiyati ham nihoyatda katta. Shoir asarlari yoshlarni ilm olishga, halol mehnat qilishga, odob-axloq qoidalariga rioya etishga va Vatanga sadoqat ruhida yashashga undaydi. Ayniqsa, bugungi globallashuv davrida yoshlarning ma'naviy immunitetini mustahkamlash, ularni turli salbiy g'oyalardan himoya qilish va milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalashda Navoiy merosi muhim ahamiyat kasb etadi.

Bugungi ta'lim tizimida, xususan, texnikumlarda ona tili va adabiyot fanlarini o'qitishda Alisher Navoiy asarlaridan samarali foydalanish o'quvchilarning badiiy tafakkurini rivojlantirish, nutq madaniyatini shakllantirish va kitobxonlik madaniyatini yuksaltirishga xizmat qiladi. Navoiy asarlarini mutolaa qilish orqali o'quvchilar nafaqat adabiy bilimlarga ega bo'ladilar, balki milliy o'zligini anglash, tarixiy xotirani asrash va ma'naviy barkamollikka erishish yo'lida muhim bilim va ko'nikmalarni ham egallaydilar.

Shuningdek, Alisher Navoiy ijodining ilmiy, falsafiy va pedagogik jihatlarini chuqur o'rganish zamonaviy adabiyotshunoslikning dolzarb vazifalaridan biri bo'lib qolmoqda. Chunki Navoiy asarlarida ilgari surilgan g'oyalar va qarashlar bugungi jamiyat taraqqiyoti uchun ham muhim nazariy va amaliy ahamiyatga ega. Uning adolatli jamiyat, ilmi inson va ma'naviy barkamollik haqidagi fikrlari zamonaviy ta'lim va tarbiya tizimi uchun qimmatli manba hisoblanadi.

Alisher Navoiy merosi yosh avlodni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash, ularda mustaqil fikrlash, ezgulikka intilish va ma'naviy mas'uliyat hissini shakllantirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Shu bois buyuk mutafakkir asarlarini keng targ'ib qilish, ularni ta'lim jarayoniga chuqur integratsiya qilish va yoshlar o'rtasida mutolaa madaniyatini rivojlantirish bugungi kunning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Umuman olganda, Alisher Navoiy ijodi o'zbek adabiyotining eng yuksak cho'qqilaridan biri bo'lib, uning adabiy merosi xalqimiz ma'naviy hayotining ajralmas qismi hisoblanadi. Shoir tomonidan yaratilgan bebaho asarlar milliy madaniyatimiz, ona tilimiz va ma'naviy qadriyatlarimizning rivojlanishiga xizmat qilib kelmoqda. Navoiy merosini o'rganish va yosh avlodga yetkazish esa milliy o'zlikni anglash, ma'naviy barkamollikni ta'minlash hamda adabiy tafakkurni rivojlantirishning muhim omillaridan biri bo'lib qolaveradi.

Shunday ekan, Alisher Navoiy nafaqat o'z davrining buyuk shoiri, balki barcha zamonlar uchun ma'naviyat va adabiyot yo'lini yoritib turuvchi ulkan siymo sifatida xalqimiz qalbida abadiy yashaydi. Uning asarlari esa kelajak avlodlar uchun ham ilm, ma'rifat, ezgulik va komillik sari yetaklovchi ma'naviy qo'llanma bo'lib xizmat qilishda davom etadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Bobur Z.M. **Boburnoma**. — Toshkent: Sharq, 2006.
2. Bobur Z.M. **G'azallar to'plami**. — Toshkent, 2010.
3. Erkinov A. **O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi**. — Toshkent: Fan, 2015.
4. Mamatqulov Q. **Bobur ijodi va mumtoz o'zbek she'riyati**. — Toshkent: Akademyashr, 2018.
5. Saidov I. **Milliy o'zlik va adabiyot**. — Toshkent: O'zbekiston, 2014.
6. Tursunov B. **O'zbek mumtoz she'riyatida tabiat motivlari**. — Toshkent: Yangi asr avlodi, 2019.

7. Abdullaev O. **Bobur g'azallarining badiiy tahlili.** — Toshkent, 2017.
8. Karimov M. **Ona yurt va vatanparvarlik ruhining o'zbek adabiyotidagi aks etishi.** — Toshkent: Sharq, 2020.
9. Kadyrov S. **Mumtoz o'zbek adabiyotida vatan mavzusi.** — Toshkent: Fan, 2016.
10. Alisher Navoiy asarlari to'plami. — Toshkent, 2009.
11. Каршиев Фахридин Умарович, Н.Абдуқаҳоров ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ//<https://www.iupr.ru/6-121-2024>
https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_15c4798c874a4ddab326a52bd3af34ea.pdf?index=true
12. Xusinovich T. J., Ro'zibayevich M. N. M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH.
13. Farxadjonovna, Bekimbetova Elmira, and Abduqahorov No'monbek. "STARTING ENGINES AT LOW TEMPERATURES." Multidisciplinary Journal of Science and Technology 5.2 (2025): 83-87.
14. Xusinovich, Turdialiyeв Jonibek, and Mo'minov Nurali Ro'zibayevich. "M1 TOIFALI AVTOMOBILLARNI TURLI MUHITLARDA TORMOZLANISHINI TAHLIL QILISH VA PARAMETRLARINI O'RGANISH."
15. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. — 2024. — Т. 2. — №. 4. — С. 377-386.
16. Каршиев Ф. У., Абдуқаҳоров Н. ИЗУЧЕНИЕ МИКРОСТРУКТУРЫ СТАЛИ В МАТЕРИАЛОВЕДЕНИИ //Экономика и социум. — 2024. — №. 6-2 (121). — С. 1142-1145.
17. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. — 2025. — Т. 92. — №. 1. — С. 127-132.
18. Xuzriddinovich B. F. et al. SURXONDARYO VILOYATIDAGI TABIIY-IQLIM SHAROITLARIDA AVTOMOBILLARNING ISH SHAROITLARINI TASNIFLASH //Tadqiqotlar. — 2025. — Т. 63. — №. 2. — С. 26-32.
19. Abduqahorov N., Turdialiyeв J., Mo'minov N. M1 VEHICLES IN DIFFERENT ENVIRONMENTS ANALYSIS AND PARAMETERS OF BRAKING LEARN //Journal of science-innovative research in Uzbekistan. — 2024. — Т. 4. — №. 4. — С. 377-386.
20. Абдуқаҳоров Н., Турдиалиев Ж., Мўминов Н. АВТОМОБИЛИ М1 В РАЗНЫХ УСЛОВИЯХ АНАЛИЗ И ПАРАМЕТРЫ ТОРМОЖЕНИЯ УЧИТЬСЯ //Журнал научно-инновационных исследований в Узбекистане. — 2024. — Т. 2. — №. 4. — С. 377-386.
21. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING

- TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – T. 92. – №. 1. – C. 127-132.
22. Bakhramov F., Abdukahorov N., Tilavkobilova D. Analysis of the braking path of cars equipped with ABS in different environments //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing LLC, 2025. – T. 3268. – №. 1. – C. 020052.
 23. Karshiev F. U., Abduqahorov N. ABC BILAN JIHOZLAHGAN M1 TOIFALI AVTOMOBILLAR TORMOZ TIZIMLARINING USTIVORLIGI //Экономика и социум. – 2024. – №. 6-1 (121). – C. 334-337.
 24. O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – T. 1. – №. 18. – C. 133-139.
 25. Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – C. 79-86.
 26. Astanakulov K. D. et al. The separation of light impurities of safflower seeds in the cyclone of the grain cleaning machine //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2020. – T. 614. – №. 1. – C. 012141.
 27. Karimov M. R. et al. Safflower seed cleaning machine and determining the rotational speed of its supplying roller //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2021. – T. 868. – №. 1. – C. 012050.
 28. O'G'Li A. A. U., Raxmatovich K. M., Shoykulovich A. O. UZUN QOZIQLI BARABANNI PAXTA TARKIBIDAN OG 'IR ARALASHMALARNI AJRATISHGA TA'SIRINI NAZARIY O 'RGANISH NATIJALARI //Механика и технология. – 2025. – T. 1. – №. 18. – C. 133-139.
 29. Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – C. 79-86.
 30. Astanakulov K. D. et al. The effect of safflower oil (Carthamus Tinctorius L.) and inositol supplementation on egg production.
 31. Raxmatovich K. M. URUG 'TOZALASH MASHINASINING MAQBUL PARAMETRLARINI ANIQLASH //Механика и технология. – 2024. – №. 2 (9) Спецвыпуск. – C. 79-86.
 32. Bazaluk O. et al. Improving energy efficiency of grain cleaning technology //Applied Sciences. – 2022. – T. 12. – №. 10. – C. 5190.
 33. Ishmuradov S. U., Abdumajidov R. B. Determination results of disc plough hang mechanism and support disc parameters //IOP Conference Series: Earth and Environmental Science. – IOP Publishing, 2022. – T. 1076. – №. 1. – C. 012039.
 34. Nazirov R., Karimov M., Abduqahorov N. 5LP LINTERIDAGI CHIGIT ARALASHTIRGICHNI MODERNIZATSIYA QILISH BO 'YICHA BAJARILGAN ISHLARNING TAHLILI VA TADQIQOT YO 'NALISHLARINI BELGILASH //MUHANDISLIK VA IQTISODIYOT. – 2026. – T. 4. – №. 3.

35. Abdixamidovoch A. S. et al. Problems Encountered in the Operation OF Automobile Cooling Systems AND Their Solutions //European Journal of Research Development and Sustainability. – T. 6. – №. 12. – C. 5-7.
36. Oybek o'g A. N. et al. ABS BILAN JIHOZLANGAN AVTOMOBILLARDA TORMOZLASH JARAYONIDAGI TEBRANISHLAR VA ULARNING TORMOZ SAMARADORLIGIGA TA'SIRI //PEDAGOGS. – 2025. – T. 92. – №. 1. – C. 127-132.
37. Mansunovich Y. S., O'Gli A. R. B. YO 'L TRANSPORTI HODISALARIGA TA'SIR QILUVCHI ASOSIY OMILLAR //Механика и технология. – 2025. – Т. 6. – №. Спецвыпуск 1. – С. 191-194.
38. Nomozovich Y. S. Yugayev Shavkat Mansunovich //Xushvaqtov Jahongir, " Модели транспортных-эксплуатационных расходов на автомобильных дорогах. – 2019.
39. Mansurovich Y. S., Sheraliyevich M. U. UGLERODPLASTIK GAZ BALLONLARINI EKSPLUATATSIYA QILISH VA GAZ BALLONLARINI MUSTAHKAMLIKKA HISOBLASH //Механика и технология. – 2025. – Т. 6. – №. Спецвыпуск 2. – С. 240-244.
40. Nomozovich Y. S. Yugayev Shavkat Mansunovich //Xushvaqtov Jahongir, " Модели транспортных-эксплуатационных расходов на автомобильных дорогах. – 2019.